

1898a
ԼԺԿ ՍՈՑԻԱԼ. ԴԵՄՏԻԱՐԱԿՈՒԹ. ԳԼԽ.
ՎԼՐԶՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՆՐԱՄԱՏՁԵԼԻ ՄԱՆԿԱՆ
№ 12 ՎԱՐԺԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ № 12

ԻՆՉՊԻՍԻ ԳԻՐՔ Ե ՊԵՏՔ
ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆԻՆ

Մ. ԴՈՒՐԳԱՐՅԱՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԱԶՈՒԹՅՈՒՆ—ՅԵՐԵՎԱՆ
1929

✓
ԼժԿ ՍՈՑԻԱԼ. ԳԵՍՏԻԵՐԵԿՈՒԹ. ԳԼԽ. ՀԼԲԶՈՒԹՅՈՒՆ

№ 12 ՀԱՆՐԱՄԱՏՁԵԼԻ ՄԱՆԿԱԳԱՐ- № 12
ԺԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

372.21

3616

194 41

15 76/ A

15 76/ A

15 76/ A

15 76/ A

15 76/ A

15 76/ A

15 76/ A

15 76/ A

15 76/ A

15 76/ A

15 76/ A

15 76/ A

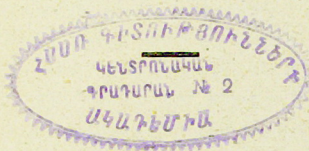
15 76/ A

15 76/ A

15 76/ A

ԻՆՉՊԻՍԻ ԳԻՐՔ Ե ՊԵՏՔ
Ն Ա Խ Ա Դ Պ Ր Ո Ց Ա Կ Ա Ն Ի Ն

Մ. ԴՈՒՐԳԱՐՅԱՆ

**Թույլատրվում է
Պետգիտխորհի կողմից**

Հր. № 1073: Գրառեպվար № 2757 (բ): Տիրաժ 2000:

**Պետհրատի առաջին տպարանի վաղարձագատում:
Պատվեր № 151:**

ԻՆՁ ՆՇԱՆԱԿՈՒ-
ԹՅՈՒՆ ՈՒՆԻ ԳԻՐՔԸ
ՅԵՐԵԽԱՅԻ ԿՅԱՆՔՈՒՄ

Գիրքն ու կենդանի
խոսքը (զրույց, խոսակ-
ցութիւն, պատմելը) մեծ
նշանակութիւն ունի յերեխայի կյանքում.
Գիրքն ու խոսքը պատկերացնում և մանկան
իդեալները (ցանկալի մտքերը), կազմակեր-
պում և նրա աշխարհայացքը, հուլզներն ու
ապրումները, լայնացնում և մտքի հորիզոն-
ները, նոր գիտելիքներ և հաղորդում, ծանո-
թացնում կյանքին, պարզում և մարդու և
բնութիւն փոխհարաբերութիւնները, հասա-
րակական կյանքի յերեւոյթները: Գիրքը ծա-
նոթացնում և կյանքի փորձին, հարստաց-
նում և յերեխայի բառապաշարն ու փորձը,
ազդում նրա բնավորութիւն վրա և ալլն:
Դժվար չի նկատել այս բոլորը հենց յուրա-
քանչյուր յերեխայի վերաբերմամբ, վորը
առիթ և ունեցել գրքերի հետ շփմելու.—

հիշում ե գրքի դեպքերը, հերոսներին, նկար-
ները, կրկնում ե հեղինակի չեզրակացու-
թյուններն ու կարծիքները, գործածում ե
գրքի բառերն ու դարձվածքները, չերևույթ-
ները բացատրում ե այնպես, ինչպես գիրքն
ե մեկնաբանում, հետևում ե գրքի նկար-
ներին, վերարտադրում ե վորոշ գերեր և
այլն: Հին գրականութունը կարդացող չե-
րեխան աշխատում եր նմանվել Ռոբինզոնին,
Հիվանդապահ աղջկան (Մոպասան), Գրա-
գրի տղային (Դ'Ամիշիս), Անահիտին (Աղա-
յան), Սասունցի Դավթին (Թումանյան) և
այլն: Այժմ չերեխայի գրական իդեալներն
այլ են—հեղափոխական գործիչները, քաղա-
քացիական կռիվների առաջնորդները, մտքի
ու տեխնիկայի հերոսները, Հնդիկ Ջոյն (Ա.
Խնկոյան) ու Փոքրիկ Խոն, Ժուժան (Մ.
Զալկա) ու Ռյաբցեվը (Ոգենև) և այլն:

Սակայն միայն հերոսներ-
ZԻՆ ՈՒ ՆՈՐ ԳՐՔԻ
ՏԱՐԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ
րով չի, վոր տարբերվում
են իրարից հին ու նոր
գիրքը. այդ տարբերութունը նկատվում ե
գրքի ու խոսքի բարդ կառուցվածքի չուրա-
քանչյուր կողմում. — ովքե՞ր են այդ հերոս-

ները, թե՛մ կողմից են հանդես գալիս նրանք
 և դասակարգային ինչպիսի ձգտումներ ու-
 նեն, ինչ և նրանց նպատակը, թե՛մ համար
 են աշխատում ու պայքարում, ինչ փոխ-
 հարաբերության մեջ և նա դեպի իր շրջա-
 պատող չերեույթներն ու մարդիկ: «Գառ-
 նիկ-ախպերը» (Հ. Թումանյան) գովում և
 մարդու համբերատարությունը և հավատը
 դեպի չարի կործանումը, Անտառի Մանուկը
 (Աղայան) փառաբանում և թագավորի
 գթասրտությունը, Աստղամանուկը (Ու-
 ալլը) — ծնողասիրություն և քարոզում (պատ-
 փի սպառնալիքով), բազմաթիվ գրքեր գո-
 վաբանում են թագավորներին ու իշխաննե-
 րին, շատ հաճախ «խորթ» աղջիկներին ու
 կրտսեր («հիմար») չեղբայրներին, ներողա-
 միտներին, հլու-հնազանդներին կամ ճար-
 պիկ-խաբերաններին (Ռեյնիկե աղվեսը) և
 այլն: Հին գրքում բացակայում եր հասա-
 բակակարգի, տիրող որենքների քննադա-
 տությունը, դասակարգերի պայքարն ու
 այդ պայքարի նպատակը: Ինչ գիրքը չերե-
 խաչին կտրում եր իրականությունից, տա-
 նում նրան հրաշքների ու չեղազների աշ-

խարհը («Արեգնազան», «Գոռոզ Ագգեն», «Խնչով են մարդիկ ապրում», «Յոթն ագռավ» և այլն)։ այս բոլորը լերեխալի գըլխում շփոթությունն էր առաջացնում, վախ ու սարսափ էր ծնեցնում նրա մեջ, սովորեցնում էր լենթարկվել հզորներին, մեծերին, իսկ շատ դեպքում՝ հավատալ կույր բախտին։ Հին գրքում գլխավոր դերակատարներն անհատներն էլին, չկար կոլեկտիվ-հերոսը, դասակարգը, պաշարող ու կառուցող մասսան։ Հին գիրքը մեծ մասամբ պասսիվ զգացմունքներ էր ծնեցնում։ չկային վոգեորդ, լեռանդ ու աշխուժությունները՝ չող, կազմակերպող ստիմուլներ (դրդիչ, ազդակ), ըմբոստությունն ու հեղափոխությունը դատապարտում էր և առհասարակ լեղած կարգերն օրինակելի ու անխախտ էր համարում։ Այս բոլոր նպատակներին համապատասխանում էր գրքի բովանդակությունը, պատկերները, հերոսների ընթերցողի, նրանց վարմունքը, գաղափարներն ու լեզուն, գրքի նկարները և այլն։

Մանկական նոր գիրքն այլ նպատակներ և հետապնդում, լինելով թե ման-

կան («ալթմյան՝ նոր չերեխայի») և թե շրջապատի սոցիալ-դասակարգային ելու-
թյունից: Նոր գիրքը հաշվի չե առնում՝ ում
և ինչի համար ենք դաստիարակում, վեր-
լուծում և ներկա իրականությունը, չերե-
խային ծանոթացնում և մեր շինարարու-
թյանն ու պայքարին, մոտեցնում և նրան
արդի իրականությանը: հրաշքների ու սար-
սափների (դեեր, վոգիներ, փերիներ, կա-
խարդներ, հանգուցյալ, ավաղակ, հրեշներ)
փոխարեն նա ծանոթացնում և գիտության
ու տեխնիկայի նվաճումներին, թռչող գոր-
գի տեղ—սրընթաց գնացքին ու ողանավին,
մենակ հերոսների փոխարեն (Ռուբինզոն,
Արեամյանուկ, Ռենե, Վարդ-Ռեսլի) տա-
լիս և պայքարող պիոներ-ջոկատը, ման-
կական կոմունան (Գրալիցա), պարտիզան-
ների կյանքը («Զմրուխտի հանքը») և այլն:

Հեքիաթների կողմնակից գրողներն ու
մանկավարժներն աչն կարծիքի չեն, վոր
չերեխան սիրում և ֆանտաստիկ-հեքիա-
թային ֆարուլան (կառուցվածքը). ավե-
լին—նրանք ասում են, վոր չերեխան ապ-
րում և չերեակալական աշխարհում և ֆան-

տատարիկ նյութերն ավելի չեն համապատասխանում չերեխայի պահանջներին:

Սա մի խոշոր պրոբլեմ է, վոր դեռ իր վերջնական լուծումը չի ստացել, սակայն խորհրդային մանկավարժությունը հեքիաթի և մանկան չերեխայության խնդիրներին ունի վորոշ մոտեցում ¹⁾, վորը կապանում է հետևյալում չերեխայի մեջ չկան միատիկ հակումներ ու խորհրդավոր ուժեր, վորոնք ղեկավարում են նրա գործունեությունը, այլ թե հետաքրքրությունները և թե չերեխայությունն արդյունք են չերեխայի կենսական փորձի ու իրերի ծանոթություն: Յերեխան սիրում էր «Մոխրատըտիկն» ու «Կարմիր գլխարկը» այն պատճառով, վոր շրջապատողները դարձնում էին այն չերեխայի հետաքրքրության կենտրոն, վարժեցնում էին այդ ֆարուլաներին: Այդ հետաքրքրությունը վոչ թե կենսաբանական ծագում ուներ, այլ արդյունք էր հասարակա-

*) Ուշագրավ հոդվածներ կան այս մասին հետևյալ գրքերում. Живое слово и книжка в дошкольной работе—ред. Прутицкой, 1928 г. Книга детям, 1928 г. № № 1—6.

կան ազգեցութիւններ լիորոշ զինամիկայի։
Բնութեան ուժերի խորհրդավորութիւնը,
շնչավորումն ու կենդանիների մարդկայնա-
ցումը (անտրոպոմորֆիզմ), — այս բոլորը
կարող են մնալ իբրեւ պաշտանականութիւն,
գեղարվեստական ներազգեցութեան մեթոդ-
ներ և լոշ իբրեւ ռեալ հատկութիւն կամ
բովանդակութիւն։ Կենդանուն մարդկային
հոգեբանական հատկութիւններ վերագրե-
լով, այդպիսի գիրքը չերեխային մղում և
զեպի չերեուլթների քառասուն պատկերա-
ցում, սխալ ըմբռնում։ Յերեխայի չերեակա-
յութիւնն արդիւնք և նրա գործունեյու-
թեան, լիորի ընթացքում ծանոթ մտապատ-
կերների համեմատութեամբ ու հակադրու-
թեամբ նա ստանում և նոր մտապատկերների։
Գիրքն ոգնելու չե չերեխային կատարելու
այս աշխատանքը, ճշտելու իր փորձն ու
ստացած տպավորութիւնները։ Հին հեքիաթ-
ներն այս հանգամանքը հաշվի չելին առնում։

Իհարկե, հին գրականութիւնն ունի չա-
փազանց ընտիր գործեր, բարձր գեղարվես-
տական արժեք ունեցող գրքեր («Թոմաս
ջելլոր տնակը», «Սիրտ», «Գիքորը», Ուալ-

դի, Պուշկինի, Անդերսենի հեքիաթները և այլն). սակայն պետք է զգուշությամբ ու ընտրությամբ տալ այդ գործերը, նոր մեկնաբանություն մտցնել, վորոշ դեպքերում՝ յերբ հնարավոր է, կրճատել, վերամշակել և այլն:

Մի շարք հեղինակներ (Գերմանիայում՝ Հերմինիա Մյուլին, Չեխիայում՝ Մատե Զալկա, մեզ մոտ՝ Մարշակ, Յայլցիկ, Աուսլենդեր, Ակսաֆարսկայա, Խնկոյան և այլն) աշխատում են գրվածքի հին ձևերն (հեքիաթ, առակ, բալլադա) ոգտագործել նոր բովանդակություն արտահայտելու նպատակով. Ակսաֆարսկայայի հերոսները Մուրճիկ ու Մանգադիկն են (գյուղացու և բանվորի յերեխաները, նրանց դաշինքը), Մյուլլենի հերոսը՝ գորգագործ Ալին կամ Փոքրիկ հարցասերն է, վոր ուղում է պարզել կյանքում տիրող անհավասարության պաճառները, վերացնելու միջոցները և այլն: Մի քանի նոր հեղինակների վորոշ չափով հաջողվել է այդ. Մյուլլենի «Նոր հեքիաթները» հափշտակությամբ են կարդացվում. Բարտոն մատչելի ձևով տալիս է ինտերնացիոնալի

գաղափարը, խնկույանը և Մ. Դարբինյանը
ցարը հեքիաթալին հրեշի պատկերով են ներ-
կայացնում:

ԽՍՀՄ մեջ մանկական գիրքը քանակա-
պես շատ է աճել. բայց շատ քիչ են լավ
գրքերը, այն ել նախադպրոցականի համար
(5—8 տ.). պետք է խիստ ընտրություն
կատարել, մանավանդ ուսսերեն գրքերի
նկատմամբ, վորովհետև կան շատ տարբեր,
նույն իսկ մասնավոր հրատարակչություն-
ներ. բացի այդ, հայերեն գրքերը մեծ մա-
սամբ ուսսերեն հաջող գրվածքների փոխա-
դրություններն են:

Մանկական նոր գիրք միջազգային դաս-
տիարակության ու համերաժխության խնդիրներ
է դնում, մեկացնում է դասակարգերի մեջ
սիրող պայքարն ու ներհակությունը, նպաս-
տում է յերեխայի մեջ մասերիալիսական
(իրական, ռեալ) աշխարհայացք կազմակեր-
պելուն, աշխույժ ու կենսուրախ վոգի յե ներ-
շնչում, խրախուսում է յերեխայի ակտիվու-
թյունն (ինքնագործունեություն, նախաձեռ-
նություն) ու ինքնուրույնությունը, նրա մեջ
կոլեկտիվիզմն ու հասարակայնությունն է
զարգացնում:

ԻՆՁ Ե՛ ՏԱԼԻՍ ԳԻՐ-
ՔԸ ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱ-
ԿԱՆԻՆ

Սկզբում մենք կապե-
ցինք գիրքը կենդանի խոս-
քի հետ. այս հանգաման-
քը պատահական չէ. գրքի

դերը շատ դեպքերում նույնանում է կեն-
դանի խոսքի հետ. որինակ՝ չերը պատմում
ես յերեխային գրքի նույթը, կարդում ես
գիրքը, խոսում յերեխայի հետ գրքի կամ
նրա նկարների մասին, այս բոլոր դեպքե-
րում գերիշխող տեղն է բռնում կենդանի
խոսքը։ Սակայն, վերսկսեալ մեր նյութը
վերաբերում է մանկական գրքին, մենք կանգ
կառնենք գլխավորապես գրքի հետ տար-
վող աշխատանքների և գրքի պահանջների
ու հատկությունների վրա, հարկ չեղած
դեպքում միայն մոտենալով գրքին՝ իբրև
կենդանի խոսքի միջոցի։

Մինչև այժմ մենք խոսում եյինք ընդ-
հանրապես մանկական գրքի մասին. մեր բե-
րած կարծիքները՝ թե հեղինակների և թե
գրքերի մասին վերաբերում եյին բոլոր տա-
րիքի յերեխաներին մատչելի գրքերին.
այժմ մասնավորենք նախադպրոցականին
մատչելի գրքի մասին. նախադպրոցական

չերեխան տարրեր շրջանում տարրեր վերա-
րերմունք ու մոտեցում ունի դեպի գիրքը
և, նպատակ ունենալով շրջանում և դառնալով, կա-
րող և լինել դիտող, ունկրնդիտ, բնութագող և
վերոշ դեպքերում միայն գրքի քննադատ:
Այսպես 3-4 տարեկան չերեխան գլխավորա-
պես դիտող և (նկարների), 4-6 տ. չերե-
խան բացի այդ կարող և ունկրնդիտ լինել,
7-8 տարեկանն արդեն իբրև ընթերցող և
հանդես գալիս, չնայած այն հանգամանքին,
վեր նա միաժամանակ և՛ ունկրնդիտ և՛
դիտող:

Յեթե մեր ասածն ամփոփենք, կտեսնենք,
վեր նախադպրոցական չերեխային գիրքը
նոյն ոգուտն և տալիս և նոյն նշանակու-
թյունն ունի,—մի քիչ ավելի սահմանափակ
պահանջներով և այլ բովանդակութամբ ու
ձևով, քան թե դպրոցականի համար: Գիրքն
ոգնում է նախադպրոցականին հասկանալու
շրջապատող չերեխային, ծանոթանալու
իրերին, հիշելու այս բոլորը: Յերեխան սու-
վորում է տարբերել գեղեցիկն (գեպ, նկար)
ու ճիշտը՝ տգեղից, սխալից, գիրքը նպաս-
տում է լեզվի զարգացման, ամրացնում է

խաղի ու աշխատանքի սպալմորությունները, նոր ծանոթություն և հաղորդում (անծանոթ կենդանիներ, ուրիշ յերկրների յերեխաներ, մեքենաներ և այլն)։

ԻՆՉՊԻՍԻ ԳԻՐՔ Ե
ՀԱՐՄԱՐ ԿՐՏՍԵՐ ՆԱ-
ԽԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԸ
Խնդիրը պարզելու համար վերցնենք նախադպրոցական տարիքի յերկու շրջաններ. կրտսեր շրջանը՝

3-4 տարեկաններին և մեծ նախադպրոցականները՝ 5-7 տարեկաններին։ 8 տարեկաններն անցողիկ շրջանին են պատկանում և հաճախ անցնում են դպրոցականների շարքերը։

Կրտսեր նախադպրոցականի համար (3-4 տ., յերբեմն միայն 5 տ.) գրքի ամենագլխավոր կողմը նկատն է. յերբեմն նրան միայն նկարն և հետաքրքրում և յերեխան նկարից դենը չի անցնում։ Այս տարիքի համար կան հատուկ գրքույկներ, վորոնք միայն նկար են պարունակում, առանց տեքստի (բառերի)։ Դժբախտաբար մեր կյանքից վերցրած այսպիսի գրքույկներ («նկար-գրքույկ») համարյա չկա, և մեր դաստիարակներն ու մայրերն իրենց փոքրիկների ձեռքը տալիս

են Ռուսաստանի հրատարակություններից։
Յեթե ընտրությունն զգուշությամբ կատար-
վի (բովանդակության տեսակետից) իհար-
կե ուսանկան հրատարակությունները կա-
րող են նույն նպատակին ծառայել,
շաղկի վրայի կամ միջի տեքստը լինելու
գեպքում ել միևնույն ե՝ աննկատելի չե
մնում դիտող չերեխայի համար։

Յեթե ուշադրությամբ դիտենք փոքրի-
կին, կտեսնենք, վոր նա սկզբում գրքի
հետ վարվում և աչնպես, ինչպես առհասա-
րակ այս կամ այն առարկայի հետ. շոշա-
փում և, շոյում, գլորում, պոկոտում, ու-
լում և նկարներին ձեռք տալ, վերցնել,
ծաղկից հոտ և քաշում, նկարած բաժակից
ուղում և ջուր խմել, չերեխայի հետ խո-
սում և, շան վրա հաչում և ալլն։

Սակայն չերեխան հետզհետե ընտելա-
նում և գրքին, վարժվում ե՝ ինչպես վերա-
բերվել, հարցնում և, ինչ և նկարած, ինչի
մասին և գրած, խնդրում և պատմել, իրեն
ծանոթ առարկաները գտնում և նկարների
վրա, անվանում և, սովորում և նոր անուն-
ներ և ալլն։ Գիրքը նրա համար այլևս վո-

րեւ առարկա չի, ալլ ունի իր իսկական (մոտավոր) նշանակութիւնը. վոչ թե թուղթն ե նրան հետաքրքրում — պատուելու, տըրորելու, ծալծլելու փորձերի համար, ալլ նկարը — գրքի բուն նշանակութիւնը: Իհարկե, այս մոտեցումը ձեռք ե բերվում հետըհետե, չերեխացի հետ միասին վորոշ աշխատանք կատարելուց հետո:

Այս տարիքի չերեխացին գիրքը տալիս պետք ե վորոշ պայմաններ ինկատի ունենալ. նախ՝ լավ կլինի տալ առանձին թերթերի վրա նկարներ, ահուհետե շիրմացի նման բացվող նկար-գրքուկներ. ապապիսի նկարները կարելի չե կախ տալ պատերին, դնել սեղանին կամ հատակին, մտցնել նրա խաղի մեջ. որինակ՝ չերեխան տուն ե կառուցել ե դռան առաջ մի ծառ ե տնկում (նկար) կամ պահապան շուն ե կանգնեցնում: Ըստ պահանջի այս թերթերից կարելի չե կտրել ու վորոշ առարկաների նկարներ հանել:

Ընտրութիւնն ամեն մի դեպքում ունի իր մեծ արժեքը. պետք ե հաշվի առնել, թե ովչալ մոմենտում ինչն ե հետաքրքրում չերեխացին ե համապատասխան նկարներ

տալ: Որինակ՝ չերեխան հետաքրքրվում և
դնացքով, պետք և տալ դնացքի նկարը
կամ գրքուկը:

Նա հաճույքով և դիտում ծանոթ իրերի
նկարը. աչստեղ են նրա խաղալիքները,
նրա կերակրի ամանը, նրա սիրելի կենդա-
նինները, վորոնց հաճախ և հանդիպում —
հավն ու բաղը, շնիկը, կատուն, կոփն ու
տփը. չերեխան ավելի չե ընտելանում, չի
վախենում նրանցից և ալլն:

Յերեխային փողոց կամ զբոսանքի տանե-
լիս պետք և դուրսություն տալ նրան՝ դի-
տելու պատահած իրերը, կենդանիները —
սահնակն ու ավտոն, լսել շոգեմեքենայի
ձայնը, մոտենալ գունեղ ծաղիկներին, ձեռք
տալ զամբուղներում դրված խաղալիք-
ներին. այս ծանոթությունից հետո տալիս
եք նրան նույն առարկաների նկարները,
չերեխան հանդիպում և՛ իբրև ծանոթների,
վերհիշում և նրանց, և նրա մեջ ամրա-
նում են ծանոթ մտապատկերները: Մեծ
քաղաքներում կան մանկական դահլիճներ,
խաղասենյակներ, խաղալիքների թանգա-
րաններ, վորոնց նպատակն և չերեխաներին

ծանոթացնել թե շրջապատի առարկաներին
և թե նրանց նկարներին: Կենդանաբանա-
կան այգիներում (որինակ՝ Մոսկվայում)
չերեխաները հեծնում են իշուկին, ուղտին
կամ պոնիներին (շոտլանդական փոքրիկ
ձիեր) լծած սալլակին, մոտենում են նրանց,
գուրգուրում, կերակրում:

Այժմ տեսնենք՝ թե ինչպիսի նկարներ են
տրվելու փոքրիկ նախադպրոցականին:
Իհարկե, կասենք՝ լավ նկարներ. իսկ վճռն
և այդ լավը — տեսնենք: Նկարը պետք է
վառ լինի, պաշտոն. դժգուշն ու մռայլ
ներկերը դուր չեն գալիս չերեխային:
Նկարների կուտակումից պետք է խուսա-
փել. մի չերեսի վրա մի նկար է լինելու,
իսկ չերը ամբի նկարներ կան, ամեն մեկի
շուրջը ազատ լուսանցքներ են լինելու:
Խաչտաբդեռ նկարները հոգնեցնում են չե-
րեխային: Պաշմանական նկարներ չպետք է
տալ. որինակ՝ շրջած դեմքը (ծոծրակի կող-
մից). չերեխան սովոր է դեմքի վրա աչ-
քեր ու բերան տեսնել, այնինչ՝ նկարը չի
տալիս այդ. կամ թերի առարկաներ — ձիու
դուլիս, վոչխար առանց վոտների, կիս-

անդրի*) և այլն։ Անբնական գույներ չպետք
և տալ—կարմիր ծառ, կանաչ ձի և այլն։
Յերեխան կնկատի այդ անճշտությունը և
կհարցնի—հա՞ր ե ձիու վտանները, ինչո՞ւ ձին
կանաչ և և այլն։

Իրար մոտ միջանի առարկաներ տալիս
պետք և պահպանել համաչափությունը.
միևնույն թերթի վրա չի կարելի տանձը
ծառի չափ ցուցադրել կամ ինքնացեռը՝ տան
բարձրության. այսպիսի նկարները խճճում
են չերեխայի մտապատկերները, շփոթու-
թյուն են առաջացնում։

Նկարների մանրամասնություններն ավե-
լորդ և տալ (որինակ՝ վարագույրի զարդերը,
դեմքի ստվերները). նկարը պետք և պարզ
լինի։ Պետք և այնպես անել, վոր նկարի
մեջ զգացվի առարկայի նյութականությունը,
չերկաթե և փայտե դուլիերի տարբերու-
թյունը և այլն. միևնույն նկարը պետք և
տարբեր դրությամբ տալ—որինակ, կենդա-
նին՝ նստած, վազելիս և այլն։

Առարկան չպետք և վերելից նկարել. այս-
պիսի սեղմած նկարը չի ըմբռնի չերեխան.

*) Արձան. միայն գլուխը կամ գլուխը և ուսերը.

նույնպէս անսովոր կլինի կենդանու նկարը ուղիղ դիմացի կողմից, յերբ գլուխը ձուլվում է մարմնի հետ:

Գրքի մեծութունը նույնպէս նշանակութուն ունի. մեծ գիրքը դժվար է ձեռքում պահելը, թերթելը. գրքի հարմար չափն է $1\frac{1}{4}$ թերթը (20×25 սմ.). շատ փոքրադիր գիրքը նույնպէս գրավիչ չի յերեխայի համար:

Նկար գրքուկին զուգընթաց կարելի է տալ նաև փոքրիկ տեքստով պատկերազարդ գրքուկներ, շատ պարզ վոտանավորով կամ կարճ ու պարզ պատմվածքով. յերբեմն նկարների տակ լինում են հատ-հատ բառեր (անուններ) կամ կարճ նախադասութիւններ: Անհրաժեշտ չե, վոր յերեխան կարողանա կարդալ նկարների խարազերը. յեթե փորձում է կարդալ, պետք է ոգնել, սակայն չհետապնդել:

Փոքրերը սիրում են աշխուժ, հնչյուն վոտանավորները, ոիթմը դուր է գալիս և հաճախ ծափահարում են ու շարժվում ոիթմի տակ, կրկնում են և հեշտութեամբ հիշում ու անգիր անում: Չպետք է սակայն դժվարահնչյուն, յերկար ու անհասկանալի վո-

տոնավորներ տալ, մանավանդ, այսպես ասած, «մանկական լեզվով» (որինակ՝ Հ. Աղաբաբի շատ վոտանավորները) կամ անհասկանալի ու անմիտ բառերով լի, որինակ՝

Չանդի, մանգի, չարուխի

Գթոց զրկենք մենք Նուխի...

այս 2 տողում միայն մի բառ կա ճիշտ ու հասկանալի — մեք — վորը (գերանունները) առհասարակ չերեխան չի գործածում:

Դուրեկան են կատակ-վոտանավորները, չեթե դուրահնչյուն ու աշխուժ են. չերեխաները սիրում են կենդանիների ու առարկաների ձայները (գնացքի, թմբուկի, կովի, շան ձայները). այսպիսի վոտանավորներ քիչ կան հայերեն, սակայն կարելի չե վորոշ ընտրություն անել Հ. Աղաբաբից («Այ չաչանակ» . .), Դ. Աղաջանից («Ծիտ եմ, ծիտ եմ»...), Հ. Թումանյանից («Շունն ու կատուն» հեքիաթից), Աթ. Խնկոյանից (առածներից, «Նոր շոգեշարժ»-ից և այլն): Հին դասագրքերում (Մալբենի լեզու, Դասընկեր, Լուսաբեր, մասամբ «Կարմիր արև»-ի 1—3տ.) և ամսագրերում (հատկապես «Հասկերում») կան այսպիսի նշութեր, սակայն միակողմանի

ընտելթ ունեն—մեծ մասամբ նյութը ընտել-
թյունից ե վերցրած:

Այս նյութերն անցնելիս նույնպես պետք
ե ինկատի առնել մանկան հետաքրքրու-
թյունը, փորձն ու առորչան:

Մեծ նախադարձականը
ՄԵԾ ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱ- (5-7 տ.) գիրքը ծառայեց-
ԿԱՆԻ ԳԻՐՔԸ նում ե իսկական նալա-
տակին. նա գրքի հետ չի խաղում—թեր-
թում ե, նայում, մատչելի ընթերցանու-
թյունը լսում ե հաճույքով, չերբեմն ել (7-
8 տ.) ինքն ե կարդում:

Գիրքը նրան հաճույք, ուրախություն ե
պատճառում ե մեծ ազդեցություն ունի—
ոգնում ե արտահայտել մտածածը, ճիշտ
կերպով ձևակերպել միտքը, կանոնավոր
պատասխանել, ճիշտ հարցեր տալ: Գիրքը
վորոշ չափով ուսուցչին ուղափառակին ե
փոխարինում:

Այս շրջանը չերեխայի հարցասիրության
շրջանն ե. ընտելչան չերևութները, մարդիք՝
մեծերն ու փոքրերը, սրանց փոխհարա-
բերությունը գրավում են չերեխայի ուշա-
գրությունը. անվերջ հարցեր ե տեղում—

տեղի-անտեղի, չերբեմն տարորինակ, չերբեմն
 ընդհակառակը շատ լուրջ («ինչո՞ւ կարմիր
 սապոնի փրփուրը սպիտակ է», «մարդը 2
 վոտի վրա՝ չի գլորվում, իսկ շունը 4 վոտի
 վրա չի կանգնում»)։ Հ. Մլուկենի «Ինչո՞ւ»
 պատմվածքը հրաշալի կերպով ընդլայնում
 է այս տարիքի չերեխային։ Անծանոթ ու
 նոր չերեուկներն ու առարկաները հետա-
 քրքրում են չերեխային—չերկրաշարժը,
 վայրի կենդանիները, ոտար չերկրները և
 այլն։ ԽՍՀՄ լայնածավալ չերկիրն ու հա-
 ռուստ ընդլայնումը, բազմազան բնակիչներն
 ու սրանց զբաղմունքները շատ հետաքրքիր
 նշույթեր են տալիս այդ տարիքին։ Պետք է
 ստեղծել չափավորել, տալ այն՝ ինչ մասշտաբի
 չե, կոնկրետ ու հետաքրքրական։ Հաճախ
 այդ տեղեկությունների հիման վրա չերե-
 խան փոխում է իր վերաբերմունքը, բնա-
 վորություն վորոշ գծեր.— ուրինակ՝ դադա-
 րում է վախենալ քամուց, կաթնակից, սկը-
 սում է սիրել գորտը, մողեսը, չի խորշում
 միջատներից և այլն։ Իհարկե, այս դեպքում
 գրքին միանում է նրա (չերեխայի) աշխա-
 տանքը, բույսերի ու կենդանիների խնամքը,

դրոսանքներն ու եկեղեցւորսիաները: Առհա-
 սարակ նախադպրոցականի գործունեյու-
 թյունը չի կարելի սահմանափակել քարա-
 ցած, չեղոքացած ձևերում (սոսկ խաղ,
 զրուլց և այլն): Այս տարիքը ակտիվ և,
 ընդորինակող, տպավորվող ու յուրացնող.
 նա հեշտությամբ և ընդորինակում կենցա-
 ղային դժեր, հաճախ բացասական (ծեսեր,
 թղթախաղ, հայհոյանք, իշխելու ձգտում).
 գիրքը զորեղ միջոց և ազդելու և խելացի
 ժամանցի, զբաղմունքի, ուսուցման: Նշութի
 ծավալն ընդարձակ և. բնություն, տեխնի-
 կա, աշխատանք, արկածներ (թեթև), հումոր,
 կենցաղ, բանվորի ու գյուղացու կյանքը,
 կարմիր-բանակային, պիոներ ու հոկտեմբե-
 րիկ, Լենինն ու նրա մանկությունը, չերե-
 խսաների կյանքը կապիտալիստական չերկըր-
 ներում, գյուղը՝ քաղաքի չերեխայի համար
 և ընդհակառակը:

Յերեխաները սիրում են չերաժշտու-
 թյուն, ցուլցեր, շքերթներ, վառ գունեղ
 կահավորություն, պլակատներ, զրոշակներ.
 այս տեսակետից նրանց շատ մոտ են հե-
 ղափոխական տոները: Գիրքն ու նկարը

նույնպէս կարող են մոտեցնել չերեխային հեղափոխական արդիականութեան, պարզել տոնի նշանակութիւնը, խորացնել նրա տպավորութիւնը, իհարկե, չեթե մատչելի ձևով արվի:

Հերոսը — աչա տարիքի չերեխայի սիրելին է. չերեխան ձգտում է նմանվել քաջին, համարձակին, խիզախին, ուժեղին: Գիրքը նույնպէս կարող է ծառայել աչդ նպատակին, ցուցադրելով հեղափոխութեան առաջնորդներին, նրանց կյանքն ու պալքարը, հեղափոխական, անձնուրաց ու ընկերասեր պատանիներին, կենդանիներին պաշտպանող չերեխաներին և այլն:

Գրքի նկարներն աչատեղ ել նույն հատկութիւններն են ունենալու:

ԶՎԱՐՃԱԼԻ ԳԻՐԲ Կան գրքեր, վորոնց նպատակն է ուրախացնել, ծիծաղեցնել չերեխային: «Զվարճալի գիրքն անհրաժեշտ է չերեխային աշխուժ, ուրախ տրամադրութիւն տալու համար. մանկան հուզական աշխարհը հարուստ է զվարճալին ու կլոունադան չելք է տալիս աչդ հուլզերին*»: Կյանքսւմ շատ բան կա

* Փող. լուս. 1928 թ. № 5. Մ. Դուրգարյանի հոդվածը:

ծիծաղելի. ծիծաղում են մեծերը, թող ծի-
 ծաղեն նաև յերեխաները. սակայն վոչ թե
 անմիտ, անհեթեթ, չարամիտ ծիծաղ՝ խափ-
 շիկի սև դեմքի կամ ծաղրածուի կարմիր
 քթի վրա, այլ ծիծաղ կատակների, անսպա-
 սելի վախճանի, քաղքենիական սովորու-
 թյունների վրա (տես Մարշակի «Բազաթ»
 գրքույկը)։ Յերբ յերեխան ծափով կամ
 տակտով (չափով) կամիր-բանակային ու
 պիոնեռական քայլերթ ե խաղում, յերբ տես-
 նում ե ափզահա փղի ու կոկորդիլոսի վախը
 «սնվախ բզեզից», ճյուղի մեջ գլորվող
 յերեխաներին, ուրախանում ե, ծիծաղում
 սրանց վրա,—աչսպիսի ծիծաղը առողջ ծի-
 ծաղ ե։ Մեծ նախադպրոցականին հաճույք
 են պատճառում անհեթեթությունները, ան-
 հավատարի արկածներն ու դեպքերը, նա
 գիտե, վոր այդպես չե, վոր փիղը չի կարող
 «ենդելի» պարել, լուսինը չի կարող լիճն
 ընկնել, ճլոփը (մտչալկա) չեր կարող հե-
 տապնդել փնթի յերեխային («Լվացարանը
 ջրացիր»)։ բայց նա կուշտ ծիծաղում ե
 այս անհեթեթությունների վրա և ճիշտ
 (հակառակ) չեղրակացություններ ե անում։

Ծիծաղ են պատճառում նաև շուտասե-
լուկները, կատակները, հանելուկները, բա-
ռախաղերը:

Գրքի նկարը բավարա-
գրքի հնամենն ու
ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ
ԿՈՂՄԸ
րելու չե վերևը հիշված
պահանջներին. գեղարվես-
տական, համապատասխան
ու մատչելի նկարը միաժամանակ և առող-
ջապահական նշանակութուն ունի Իհարկե,
անթույլատրելի չեն գույնը տվող (ներկող)
նկարները. խիստ մուգ ներկը, վոր թա-
փանցում ե թուղթը, ընդունելի չե: Նույն-
պես ավելորդ են դարդանկաները, վոճավոր
տառերը, շատ մանր նկարները (կանցովկա):

Թուղթն ու տառերը նույնպես վորոշ նոր-
մաներ ունեն. շատ փայլուն կամ բարակ
կամ վերջապես չերանգավոր (տոն, գունա-
վոր ֆոն) չերեսները գծվարությամբ են
կարգացվում. լավագույնն ե՝ պարզ, վորոշ,
թարմ ու սե տառեր սպիտակ չերեսների
վրա. մանր տառերը, նկարն ու տառերն
իրար հետ՝ խառն, խիտ ու չերկար տողերը
հոգնեցնում են չերեխայի աչքը:

Լավ ու դուրեկան գիրքը թթանում ե
չերեխայի գործունեյությունը. առիթ ե
տալիս խոսելու, պատմելու, նկարելու,

նյութ եւ տալիս դրամատիզացիալի (դերերով ներկայացնելու), կապում եւ ընկերների հետ, կարգում են, պատմում, ներկայացնում միասին:

Մեծ նախադպրոցականին դժվար է գրքի խնամքին ընտելացնել. մաքուր, անվնաս պահել, փշանալու դեպքում կնքկատել, պահել դարակում, սեղանին. այս տարիքում կարելի չէ վարժեցնել նաեւ գրքի հասարակական ոգտագործման:

Գիրքը Հպիտք եւ պատահաբար տալ նախադպրոցականին. հաճախ մեծերը գիրքն այսպես են ընտրում. — տոն եւ, հարկավոր եւ վորեւ նվերով ուրախացնել չերեխային, և նվիրում են առաջին պատահած գիրքը: Յեթե մեծը, ծնողը գրագետ եւ, քիչ թե շատ ծանոթ եւ գրքերին, ընտրությունը կատարելու չեւ գրացուցակներով (կատալոգ), քննադատականներով, աչքի առաջ ունենալով հեղինակին, հրատարակչությունը և այլն. գործին անծանոթ ծնողը կարող եւ դիմել գրադարանապետին, ուսուցչին, գրավաճառին և խորհուրդ հարցնել՝ թե ինչ գիրք արժե գնել:

Գիրքը պետք է հարմարեցնել չերեխայի պահանջներին ու հետաքրքրություններին. չեթե տեսնում եք, վոր չերեխան հետաքրքրվում է կենդանիներով, գնեցեք կենդանիների նկարներ և ալգալիսի գրքեր. չերեխան գնացք կամ ողանալ և շինում (խաղում), տվեք համապատասխան գիրք ու նկար: Հարցնում է հոկտեմբերիկի կամ պիոնների մասին, տրամադրեցեք նման գրականություն:

Մանկական խաղերին կարելի է ավելացնել գրքի խաղեր—գրադարան, գրախանութ, կազմատուն և այլն: Ոգնեցեք չերեխային գրքի նկարներից ալբոմներ ու լոտոներ պատրաստելու: Նպաստեցեք, վոր գրքի շուրջը չերեխան իր ընկերների հետ կոլեկտիվ կյանք ու աշխատանք կազմակերպի:

Նախ քան չերեխային տալը կամ կարդալը, պետք է ծանոթանալ գրքին ու նրա նկարներին, նախապատրաստվել չերեխայի հարցերի համար, անհրաժեշտ դեպքում հանել ավելորդ նկարներն ու տեքստը կամ չկենտրոնացնել չերեխայի ուշադրությունը այդ տեղերի վրա:

Գիրքը կարդալն ու պատմելը նույնպես

վորոշ հմտութիւնն և պահանջում: Մեծերը շատ անգամ իրենք տարվում են մանկական գրքով կամ շահագործում են այն հանդամանքը, վոր յերեխան սիրում և յերկար ժամանակ լսել, կարդալիս կամ պատմելիս չի աղմկում, չի խանգարում և այլն: Սա ծալրահեղութիւնն է. յերեխային ամենից առաջ անհրաժեշտ և շարժունութիւնն, մինչդեռ յերկար ու հանգիստ նստելուց, լարված լսելուց հոգնում և, ձանձրանում: Իսկ սրանից շատ անգամ առաջանում և քմահաճութիւնն, վախ, անհանգիստ քուն և այլն: Չպետք և մոռանալ, վոր յերեխան (մանտվանդ քաղաքում) շատ բաղմաղան դրաղմունք ունի. նա շատ նորանոր բաներ և տեսնում, լսում, շոշափում, փորձում տանը, փողոցում, բակում, շուկայում — և այս սովորը՝ լավ թե վատ՝ ազդում և յերեխայի վրա, հոգնեցնում նրան. գլուղում ել չի կարելի չափից ավելի դրաղեցնել գրքով. այսպիսի դեպքերում յերեխան շատ բառերի չե ծանոթանում և առանց գործի հետ կապելու, շուայլում և այդ բառերը, շատախոսութիւնն և անում:

Փոքր նախադպրոցականին կարելի չե տալ ամսական մեկ նկար-գրքույկ. կարդալ

կամ պատմել կարելի չե 5—10 բույս, ամեն անգամ 50—60 բառերի սահմանում:

Մեծ նախադարձցականին կարելի չե ամսական չերկու նոր գրքույկ տալ, ավելի չերկար, վոր հնարավոր լինի կարդալ 15—20 բույսերում: Յերեխաներին ծանոթ հին գրքերը կարելի չե մի քանի անգամ կարդալ. չերեխաներն իրենց սիրած գրքերը շարունակ կարդում են առանց ձանձրանալու: Նկարներն ալս տեսակետից ալն առավելութլունն ունեն, վոր չերեխան (3—4 տ.) ամեն անգամ նայելիս նոր բովանդակութլուն և մտցնում, նոր մտքեր արտահայտում:

Կարդալու կամ պատմելու ժամանակ չերեխան չպետք և ուրիշ բանով զբաղվի. ուտելու ժամանակ կամ քնելուց առաջ չպետք և կարդալ ու պատմել չերեխային. ալս մոմենտները չափազանց լուրջ նշանակութլուն ունեն մանկան կյանքում. հոգնած ժամանակ չարժե չերեխային գրքով զբաղեցնել: Պատմելու հարմար ժամանակն և առավոտյան զբաղմունքների վերջին (մոտավորապես ժ. 11—12) կամ ուտելուց հետո՝ չերը չերեխան հանգստանում և:

ՑՈՒՑԱԿ

ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԳՐՔԵՐԻ

I. Փոքրերի համար (3—4 տ.)

Հայերեն

№	Հեղինակ	Վերնագիր	Հիշ.
1.		Թռչուններ	22 է
2.		Մեր բակը	20 »
* 3.	Տուլյակովա	Փոքրիկ ներ- կարար	20 »
* 4.	Մանասերինա	Ինչ լավ ոգնեցին	20 »
* 5.	Փոխադր.	Գորտին ազա- տեց	20 »
6.	Սիմակ	Վարսիկի տիկ- նիկը	20 »
7.	»	Ցուլակի շապիկը	20 »
8.	»	Նանի թանը	20 »
9.	Խնկո-ապեր	Թխամեքը	
* 10.	Վյուզո	Կորեկ ե մի կա- տու	35 »
* 11.	Հ. Թումանյան	Շունն ու կա- տուն	50 »
		Ինքնուրույն նկարների դիտո- ղութուն:	
		Զրույց առանձին նկարների մասին:	

* Նշանակված են հանձնարարելի գրքերը, մյուս-
ները թույլատրելի չեն:

№	Հեղինակ	Վերնագիր	Գինը
1.	Ольсуфьева	Игрушки	20 к.
*2.	Тальшина	Про бе и ме	25 »
*3.	Чуковский	Цыпленок	10 »
4.	Саксонская	Про четыре цвета	45 »
5.	Мексина	Мастера и дет- вора	75 »
*6.	Чуковский	Кухня	50 »
*7.	Барто	Кто как кри- чит	
8.	Мирович	Наш завтрак	45 »
9	Соловьева	Буянка	22 »
*10.	Шварц	Кто быстрее	45 »
*11.	Энгель	Отчего голубей не кормили	22 »
12.	Перец	Где я сам	10 »
13.	Барто	Про Мишку	5 »
14.	Холодов	Веник	22 »
15.	Цехановский	Поезд (кино- книжка)	40 »

II. ՄԵԾԵՆԻ ՀԱՄԱՐ (5 8 տ.)

№	Հեղինակ	Վերնագիր	Բովանդակությունը	Գրքի	Ինչպես գործադրել
1	Աստագարսկայա	Մուսկին ու մանգաղիկը	Բանվորի ու գյուղացու յերեսաների դաշինքը	1, 4.	7—8 տ. կարճակողմանի
2	Ագնեկցեվ	Մի բաժակ թեյ	Ինչպես են յինուժ թեյը	50	6—8 տ. »
3	Չուկովսկի	Լվացարանը ջրացիք	Մաքրության ոգուտը (Ջրի ու սպոնի մասին)	.	կարդալ 5 տ. տղաներ առողջագան, մասին)
4	Լեշինսկի	Աշխատանք պակելը	Մարդու աշխատանքի մասին	.	6—8 կարգապատ. (վերջը պատ.)
5	Չամոյսկի	Նամակ Լենինին	Մի աղա նամակ և գրած Լենինին իրենց գյուղի մասին	.	6—8 կարգապատ. մանկները
6	Նեվերով	Ինչպես են ապրում տիկնիկները	Շահագործող տիկնիկների ապրումները	.	6—8 կարգապատ.
7	Տուլյակովա	Փոքրիկ ներկաբարները	Յերեսաների չարահըճիությունը	20	5—6 կարգապատ. 7—8 ինքն. բնթ.
8	Ռադչենկո	Քնից առաջ	Յերեսայի և կենդանիների խոսակցությունը	02	» » »
9—14	Մանասինա	Տեսնալուստ լեռն	Կենդանույին, անուշ	.	» » »

*16	Բիաճակի	բեր Հովիվ Միկոն	մասին Թուշուհներն ոգուտ- ները	20	հասնանք » կարգալ պատմել 5—7 » »
*17	»	Առաջին վարդը	կենդանիներն ինք- նազանդող սնունքի,	50	5—7 խաղ 6—8 կարգալ
*18	Միտնել	նոր շողջաշմը	Յերկաթ աւղու և գնաքի մասին	50	7—8 տ. հաս- վածներ
*19	Գլուխը	Մանկակոշ	Մանուկներն կոմու- նան	70	» կարգալ
*20	Հալալրակետ- յան (Թալգա)	Միտրիներ	Միտրիներն (Թի- թեռ) կլանքը	25	5—6 պատմել, 6—7 կարգալ
21	Խնկո-աղբը	Թալալները	Թալալը պատգա- նում և ձալերին	20	4—5 տ. դիտել, 6—7 կարգալ
22	Չուկովակի	Հսկա բղեղն ու քաջ ծիտիլը	Միտր կուլ և տալիս գաղաններն սար- սափեցնող բղեղին	50	6—8 տ. կարգալ
23	Նեվեղով	Պատմվածքներ	Յերեկ սնունդի կլան- քից	8	4—5 դիտել 6—7 կարգալ
24	Խնկոյան	Նավթի լաւագա- բարի ձալքա...	Նավթի լամպի գեղը եկեկտրական լաւ- տերի հետ	25	Բաղմակողմանի նկարներու նյու- թեր կան՝ դիտե- լու, բերու, կար- գալու, հարմար և 4—8 տարեկան- ներին համար

ՀԱՆՐԱՄԱՏՁԵԼԻ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ
ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԳՐԹԵՐԸ

1. Մի պատժեր յերեխային
2. Պահպանեցեր յերեխայի բունը
3. Առողջ անունդ տվեր յերեխային—15 կ.
4. Ինչի՞ մասին յեվ ի՞նչպես խոսել
յերեխայի հետ
5. Ինչո՞ւ յե յերեխան սնահավատ
դառնում
6. Ի՞նչ նշանակություն ունի յերե-
խայի համար շրջապատողների
որինակը
7. Կառուցեր մանկական հրապարակ—12 կ.
8. Յերեխային մաքրություն սովո-
րեցրեր
9. Նախադպրոցական յերեխայի դաս-
տիարակությունը
10. Նախադպրոցականի խաղալիքը
11. Ինչո՞ւ պետք է յի՞շտան խաղա
ու աշխատի
12. Ի՞նչպիսի գիրք
դպրոցականին
13. Նախադպրոց. յի՞շտան
14. Ի՞նչ է նախադ-
րակությունը

ԳԱԱ Հիմնարար գիտ. գրադ.

FL0038211

[074]

A $\frac{I}{3616}$

ԳԻՆԸ 8 Կ.